

Jedna z možností výuky udržitelnosti na VŠ

Kateřina Marková

katerina.markova@ujep.cz

Fakulta životního prostředí UJEP - Ústí nad Labem

<http://fzp.ujep.cz>

Environmental humanities

Humanitní environmentalistika

Environmentální výchova

By ecology we understand:

the total scientific discipline

dealing

with relationships

of the organism to the surrounding world.

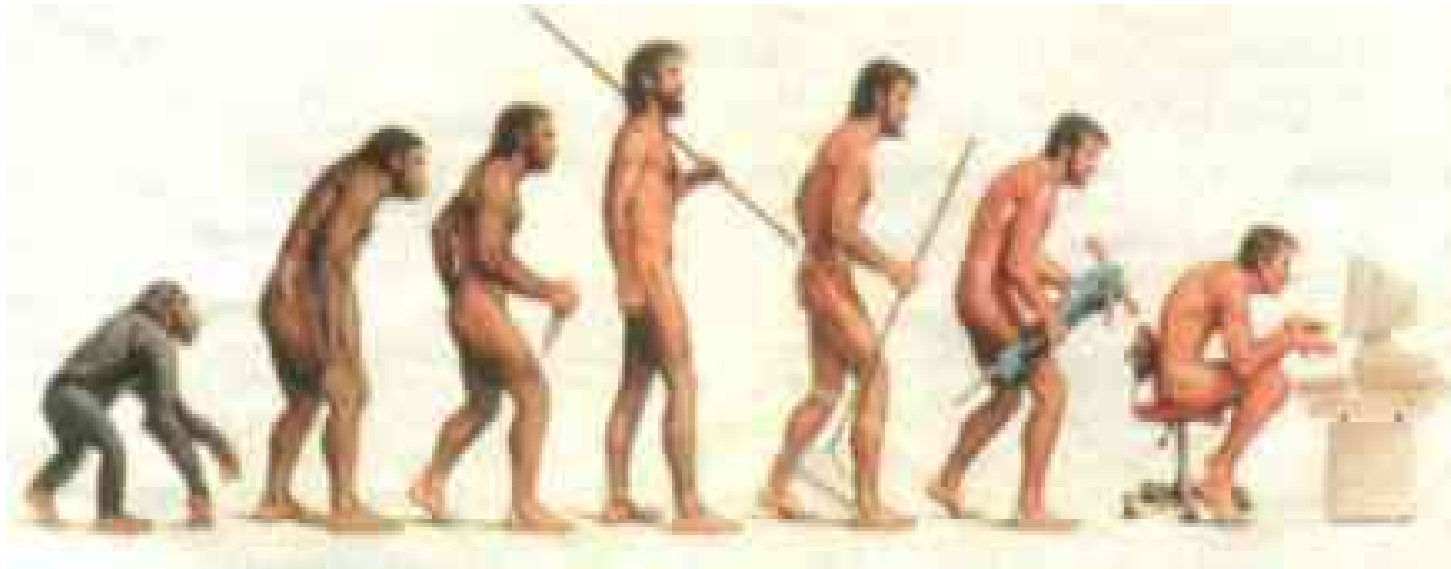
(Haeckel, 1868)

Surrounding world

ZE – MĚ - KOULE

(Evolution) of Human Kind – člověk

Svět=Vztah

- Svět=ZE-mě-koule
- Člověk
- a ostatní „živáci“

Vztah =vzájemná interakce, vzájemné působení,...

- Jedná se o vyrovnaný vztah mezi člověkem a Ze-mě-koulí?
- Nerovná!

Udržitelnost

- Co vlastně chceme udržet?
- Ten „nerovný“ vzájemný vztah mezi člověkem a Ze-mě-koulí?

Život.

James Lovelock

Jak zní definice života?

- Live is life... .

Puzzle

Definice života

- Úsilí definovat **život** bychom mohli přirovnat ke skládačce (*puzzle*), v níž je celá krajina rozřezána do tisíce malých, do sebe zapadajících částí, ovšem různě zamíchaných.
- Abychom je mohli složit dohromady, je nutná určitá **klasifikace**.

Jak se skládá puzzle?

- Je snadné oddělit modrou oblohu od hnědé země a zelených stromů.
- Zkušení skládači vědí, že klíčovým krokem je najít a pospojovat díly se zarovnanými okraji, definují totiž hranice celého obrazu.

Obraz

- Když už známe **hranice**, známe alespoň velikost celého obrazu a umístění vnitřních částí je snadnější.
- **Gaia ovšem není statickým obrazem.**
- Do nekonečna se proměňuje tak,
jak se vyvíjí život i Země, ...

(Lovelock 1994:52)

Hranice podle Jamese Lovelocka - autora Teorie Gaia **jsou určujícími pro život.**

- Tak jako u ruských „matrjošek“ je život jakýmsi obalem, soustavou hranic. **Vnější hranice**, jak vysvětluje Lovelock, **je rozhraní mezi zemskou atmosférou a vesmírem.** Uvnitř této planetární hranice se entity zmenšují, ale jejich hranice se stávají při postupu od Gaii k ekosystémům, k rostlinám a živočichům, k buňkám a k DNA stále výraznějšími. **Hranice planety tak obklopuje živý organismus, Gaiu, systém tvořený ze všech živých objektů a jejich okolí.**

Pojďme uvažovat o „hranicích“,
která člověka provázejí od počátku
jeho vývoje...

- Co pro člověka takové hranice – meze znamenají, co mu poskytují?
- Potřebuje člověk vůbec nějaké hranice?
- A k čemu? Omezují ho? Nebo naopak ho ochraňují?

Hranice – mantinely

- Jedna z možností, kdy je člověku ukázat je při výchově – edukaci - vyvádění.

Je jisté, že každá hranice má dvě strany.

- A při úvaze o životě jako takovém, je člověk buď živý a nebo mrtvý.
- Jak je to s naší planetou? Čeká na ni také jednou smrt?

Lovelock, J., *Revenge to Gaia, Why the Earth is Fighting Back – and How We Can Save Humanity*, London: Penguin books, 2006, p. 159

- Pojetí Gaii jako živé planety je pro mne základem koherentní a praktické ekologie. Jde proti přetrvávajícímu přesvědčení, že Země je náš majetek, pozemek, který tu je proto, aby ho lidstvo využívalo ke svému prospěchu.
- Chybné přesvědčení o tom, že Zemi vlastníme, nebo alespoň spravujeme, nám dává možnost slovně podporovat ekologickou politiku a programy, ale ve skutečnosti se chovat jako by se nic nedělo.

Lovelock, J., Gaia vrací úder – Proč se Země brání a jak ještě můžeme zachránit lidstvo, Praha: Academia, 2008, s. 159

- Jediný pohled do libovolných hospodářských novin potvrdí, že našim cílem je nadále růst a rozvoj.
- ...zdá se, že si uvědomujeme vážnost nebo bezprostřední blízkost skutečné globální katastrofy.

Lovelock, J., Gaia vrací úder – Proč se Země brání a jak ještě můžeme zachránit lidstvo, Praha: Academia, 2008, s. 159

- Vědomě to sice chápeme, ale ještě nemáme skutečně vnitřní pocit strachu.
- Chybí nám intuice, instinkt, který by nám řekl, že Gaia je v nebezpečí.
- **Jak tedy získáme – nebo si znovu osvojíme – instinkt, který rozpozná nejen přítomnost velkého systému Země, ale také jeho kondici?**

Instinkt

- „We lack an intuitive sense, an instinct, that tells us when Gaia is in danger.“
(Lovelock, 2008:159)

Je tedy život, tím co chceme udržet?

- Jak můžeme udržet život, který se neustále proměňuje?

Člověk chce přežít!

- **Udržitelnost je v pochopení toho, že život se neustále proměňuje...**
- A je smrtelný .
- Má nějaké hranice.

- Proč se naše planeta jmenuje Země a ne třeba Změna?

Rovno – (váha)

- – rovně, na roveň, úroveň, fixace, ustálení se, zastavení jazýčku vah, mít se kde fixovat, očima na horizontu (potřebuji výhled, kam směřovat), potřebuje znát stupnici – **meze, mantinely** – pravidla (hry, morální, bezpečnostní), co může a nemůže, když to neví je zmatený.

Pokud jsme byli vychováváni tzv.
„volnou výchovou“,

- všechno jsme mohli a právě ony hranice a meze nám nikdo neukázal, potácíme se životem v nekonečném světě, nikoli ode zdi ke zdi, můžeme všechno, nemáme už kam směřovat a nějaké hledání rovnováhy pro nás nemá žádného smyslu.
- Pak už tedy vlastně žijeme v ráji a samy jsme všemohoucí bohové.

Chceme-li studenty učit o „udržitelnosti“,

- Je nutné s nimi mluvit o tom, co vlastně chceme udržet.
  - Společně hledat definici života.
  - Dovést je k poznání, že život je proměnlivý fenomén.
  - Země=Změna
  - Ze-mě-koule
  - Ukázat jim existující hranice.
  - Svět=vztah
-
- O životě a smrti, o tom jak je člověk součástí celého systému a nežije odděleně od Ze-mě-koule.
  - **Důležité je, aby se každý student osobně začal zajímat o svůj vztah k Zemi a uvědomil si ho, začal ho nějakým způsobem prožívat.**

Poučíme-li člověka o jeho smrtelnosti a možné smrtelnosti planety Země?

- Pomůže to?
- Jak to nejlépe udělat?

Naučit člověka
osobnímu vztahu
- respektu -
k (prozatím)
živé Zemi.